

RIITTA VANHATALO

FT, Toiminnanjohtaja, Suomen Kotiseutuliitto

Kotiseututyö tuo maaseudun kulttuuriperinnön näkyviin

Kulttuurialalla vapaaehtoistyö täydentää merkittävästi tutkimusta ja muistiorganisaatioiden työtä. Pitkästi kotiseututyön ansiosta maassamme on säilynyt rikas paikalliskulttuurien moninaisuus ja monimuotoinen suomalaisuus. Erityisesti maaseudulla kotiseututyön kärkenä on paikallisen historian ja kulttuuriperinnön tutkiminen, tallentaminen ja esille tuominen.

Kotiseutuyhdistykset – joissa toimii noin 150 000 suomalaista – ovat vuosikymmenten ajan koonneet ja tutkineet paikallista historiaa, murteita, esineistöä ja tapoja, vaalineet rakennusperintöä, maisemia ja kulttuuriympäristöjä sekä kehittäneet näkemyksellisesti asuinalueitaan. Tämän aktiivisen liikkeen keskusjärjestö on 66-vuotias Suomen Kotiseutuliitto.

Järjestäytyneellä kotiseututyöllä on yli 120-vuotias historia. Kotiseutuliike on alusta lähtien ollut niin tutkijoiden ja asiantuntijoiden kuin omistautuneiden ja perehtyneiden harrastajienkin liike. Mukana ovat olleet

eri alojen ja yhteiskunnan puolien edustajat. Laaja yhteistyö on tuonut näkemyksellisyyttä ja verkostojen voimaa, mutta myös sellaista kattavuutta, jota ei ilman vapaaehtoistyötä mitenkään voisi saavuttaa.

Erityinen piirre kotiseututyössä on valtakunnallisuus – niin paikallista kuin kotiseututyö itsessään onkin. Kotiseutuhenki ja paikallisen perinteen vaaliminen ovat levinneet joka maakuntaan. Valtakunnallisuus edellyttää vahvaa luottamusta kansalaistoimintaan. Tällä hetkellä ilmiö elää erityisen vahvana myös suurissa kaupungeissa. Kaupungeissa tosin usein puhutaan kaupunginosatoiminnasta. Maaseudun ja kaupunkien kotiseututyössä on paljon samoja piirteitä ja sisältöjä, mutta myös eroja. Kaupunkitoiminnassa voi korostua vaikuttaminen yhdyskuntasuunnitteluun ja palveluihin. Maaseudulla muut kulttuuriperinnön vaalijat ovat harvassa. Siksi kotiseututyö kantaa vastuuta siitä, että kulttuuriperintö säilyy ja että se tunnetaan.

Riitta Vanhatalo

Paikallisen kotiseututyön merkitystä ei pidä väheksyä: kulttuuri luo tutkitusti työtä ja hyvinvointia, siten kotiseututyönkin heijastusvaikutukset ovat uskottavat. Kotiseututyö rikastuttaa yhteisöjen arkea, parantaa elämänlaatua, vahvistaa paikallista identiteettiä ja lisää alueiden elinvoimaisuutta. Koska maaseudulla iso osa kulttuuriperintöstä on kotiseututyötä ja vapaaehtoistyön varassa, arvostus ja tuki ovat myös tärkeässä roolissa. Avustukset ja taloudellinen tuki, joka kotiseututyöhön jaetaan, tulevat moninkertaisina takaisin.

Kotiseutuliike nojaa ajatukseen, että jokainen voi vaalia, tutkia ja tallentaa perinnettä sekä edistää asuin ympäristön viihtyisyyttä ja hyvää tulevaisuutta. Eikä työ ole koskaan valmis. Tämän päivän elämänmeno tuottaa uutta perintöä tuleville sukupolville säilytettäväksi. On hyvä huomata arvokas myös tässä ajassa. Kukin ikäpolvi miettii omalla kohdallaan, mikä itselle on arvokasta.

Tämä voisi olla kotiseutumuseoiden tulevaisuuden missio. Kotiseutu- ja paikallismuseot ovat kirjastojen jälkeen alueellisesti kattavin kulttuuripalveluverkostomme. Useiden kotiseutuyhdistysten perustamisen taustalla on aikoinaan ollut ajatus perustaa kotiseutumuseo, joka kertoo oman paikkakunnan ja seudun menneisyydestä. Noin tuhat maamme paikallis- ja kotiseutumuseota ovat tulosta näkemyksellisestä, sitoutuneesta ja paikalliseen asiantuntemukseen nojaavasta vapaaehtoistyöstä. Museoammattilaisilla on erityisalan asiantuntemus ja alan ammattitaito. Vapaaehtoisilla museotoimijoilla on valttinaan paikallisen kulttuuriperinnön asiantuntemus. Museoarvoon liittyvät esineiden tarinat ja elämä. Paikallinen opas osaa kertoa nämä tarinat kävijän museokokemusta elävöittävällä tavalla.

Kotiseutumuseo on kulttuuria seutunsa omille asukkaille, mutta myös kulttuurimatkailukohde matkailijoille. Suomessa on monia paikallismuseota, joista on muodostunut merkittäviä matkailuvaltteja. Kävijöille on arvokasta se, minkä paikallismuseot ovat tuoneet esiin, eli autenttinen ja aito paikallinen kulttuuriperinne. Matkailijat voivat oppia historiasta, ymmärtää kulttuuriperintöä ja kokea sitä elämyksellisesti.

Toinen esimerkki siitä, missä paikallisen kult-

tuuriperinnön arvo huomataan tänä päivänä toivottavasti entistä vahvemmin, on kotiseutu- ja kulttuuriperintökasvatus koulussa. Toki oma asuin ympäristö ja siihen tutustuminen ovat tärkeitä myös varhaiskasvatuksessa. Erityisesti perusopetuksessa on tärkeää tuoda paikallinen historia, kulttuurikohteet, kulttuuriympäristöt ja paikallinen kulttuuriperintö luontevaksi osaksi koulun ja kasvatuksen sisältöjä. Paikallinen kulttuuri ja kotiseutu ovat osa paikallista identiteettiä, mutta antavat aineksia myös omien juurien ja oman identiteetin kasvulle lapsuudessa ja nuoruudessa. Tässäkin kotiseututoimijat ovat paikallisuuden ja kulttuuriperinnön asiantuntijoita, jotka voivat olla koulujen ja opettajien kumppaneita kulttuurikasvatuksen toteuttamisessa.

Molemmat ovat esimerkkejä, joissa nimenomaan vapaaehtoisella kolmannen sektorin kulttuuri- ja kotiseututyöllä voidaan tuoda kulttuuriperintö lähelle ja oppia siitä, virkistää ja elävöittää, parantaa elämänlaatua ja niin edelleen. Lisäksi kulttuuriperintö voi tietenkin olla voimavara myös elinkeinoelämälle ja tarjota tarinoita tuotteille, mutta ensin tarvitaan paikallinen tieto ja tuntemus. Se on karttunut vuosikymmenten kotiseututyön tuloksena.

Tänä päivänä puhutaan paljon myös eri kulttuurien ymmärtämisestä. Perusta maailman, erilaisten kulttuurien ja niiden kohtaamisen ymmärtämiselle on siinä, että tunnemme oman historiamme, kulttuuriperintömme, taustamme ja juuremme. Voimme arvostaa myös muiden kulttuuritaustaa, kun arvostamme ja tunnemme omamme.